

УДК 37.015.3:37.011.3-051]:376.091](045)

**PROFESSIONAL AND PSYCHOLOGICAL READINESS OF A TEACHER
TO TEACH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS
ПРОФЕСІЙНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО НАВЧАННЯ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Yakymchuk I.P. / Якимчук І.П.

c.p.s., associate prof. / к.психол.н., доц.

ORCID: 0000-0002-3303-6478

Pavlo Tychyina Uman State Pedagogical University,

Uman, Sadova, 28, 20308

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, вул. Садова, 28, 20308

***Анотація.** У статті розглянуті теоретичні аспекти професійної та психологічної готовності педагогів до професійної діяльності в умовах запровадження інклюзивного підходу в сучасну систему освіти. Проаналізовано сутність і структурні компоненти готовності педагогів до професійної діяльності в інклюзивному класі. Висвітлено проблеми професійної та психологічної готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Встановлено роль професійної діяльності вчителя в умовах такої освіти, особлива увага приділяється питанням розвитку системи комплексної підтримки педагогів.*

***Ключові слова:** інклюзія, діти з особливими освітніми потребами, педагог, психологічна готовність, професійна готовність, навчання.*

Вступ.

Зростання уваги до інклюзивної освіти і потреби у забезпеченні рівних можливостей для всіх учнів відкриває нові виклики для вчителів. Професійна готовність педагога охоплює розуміння особливостей розвитку дітей з різними видами особливих освітніх потреб, володіння методиками і підходами до їхньої навчальної діяльності, а також уміння працювати в команді з іншими спеціалістами для забезпечення повного розвитку кожної дитини. Психологічна готовність педагога передбачає розуміння і емпатію до потреб дітей з особливими освітніми потребами, вміння підтримувати їхню самооцінку та позитивне ставлення до навчання, а також уміння працювати з різними емоційними та психологічними викликами, які можуть виникати в процесі взаємодії з такими дітьми. Враховуючи постійний розвиток суспільства і зміни в потребах, ця тема залишається важливою для подальших досліджень, а також для практичного застосування.

Основний текст.

Освіта в сучасних умовах вимагає підготовки конкурентоспроможних фахівців, що володіють високим рівнем знань умінь і навичок в області інклюзивної освіти, а також творчим потенціалом. Педагог повинен не тільки залучити учнів до творчої діяльності, а й навчити розвивати їх власний творчий потенціал. Прагнення педагога знайти діалог з кожним учнем є основою професійного успіху.

Інклюзивне навчання – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за

місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [1].

Різні аспекти проблеми готовності педагогів до здійснення професійної діяльності і формуванні професійних компетенцій в рамках інклюзивної освіти були розглянуті вченими: питання тенденцій в розвитку інклюзивної освіти (С. В. Альохіна); визначення елементів інклюзивної компетентності педагога (К. П. Бовкуш, Л. О. Савчук); чинники готовності педагога до інклюзивного навчання (Г. С. Пивоварова), готовність до роботи в рамках інклюзивного навчання в закладах вищої освіти (Т. С. Острянюк), готовність до роботи в рамках інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти (О. В. Мартинчук); створення прийняттого психологічного клімату для дітей із особливими освітніми потребами (Л. Г. Астахова), засоби для моніторингу інклюзії (І. В. Юхимець) (Підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного навчання) та інші.

Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних закладах освіти є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин та суспільства в цілому.

Забезпечення якісного інклюзивного навчання є процесом складним і тривалим. Він потребує інноваційних підходів у побудові педагогічного процесу, орієнтованого на реалізацію індивідуальних можливостей розвитку кожної дитини та формування її компетентностей, які стануть підґрунтям для формування навичок практичної життєдіяльності та соціально-трудової самореалізації [2].

Готовність вчителя до виконання своїх обов'язків у навчально-виховному процесі є складним явищем, що включає не лише психолого-педагогічну ерудицію, педагогічні здібності та вміння, але й психологічну готовність.

Проблема психологічної готовності виникає з необхідності наукового обґрунтування специфічних ситуацій, які виникають через психологічний стрес. Найбільш типовими з таких ситуацій є небезпека, ризик, несподівані обставини, підвищена від повільність, невпевненість і недостатність професійних якостей та досвіду. Стрес впливає негативно на увагу, пам'ять, рухи та волю вчителя, порушуючи інтелектуальні процеси та складні професійні дії.

Для забезпечення якісного навчання дітей з особливими освітніми потребами педагоги мають уміти здійснювати індивідуалізацію й диференціацію освітнього процесу щодо навчальних стилів, здібностей і додаткових потреб дитини в освіті. Для забезпечення індивідуалізації освітнього процесу педагогам потрібна допомога асистентів педагогів та інших фахівців [3, с. 87].

Готовність фахівців розглядається через два основні показники: професійна готовність та психологічна готовність. Складовими професійної готовності є: інформаційна обізнаність про законодавство в галузі інклюзивної освіти; знання основ спеціальної психології та корекційної педагогіки; знання

індивідуальних відмінностей дітей; володіння педагогічними технологіями в роботі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами; застосування варіативності у процесі навчання. Складові психологічної готовності: емоційне прийняття дітей з різними типами особливих освітніх потреб; готовність до залучення дітей з особливими освітніми потребами до діяльності на уроці; задоволеність власною педагогічною діяльністю.

Забезпечення сприятливого соціального середовища є однією з ключових передумов для успішної реалізації інклюзивної освіти. Тому створення такого середовища виступає одним із завдань психолого-педагогічного супроводу дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку. Вчителі повинні активно сприяти формуванню позитивного ставлення здорових учнів до своїх однокласників з психофізичними вадами, розвивати в них емпатію та навички адекватної взаємодії. Цю роботу можна проводити за допомогою різних методів, таких як бесіда, аналіз проблемних ситуацій, перегляд спеціально відібраних відеоматеріалів. Оскільки діти є віддзеркаленням своїх сімей, важливо також проводити відповідну роботу з батьками нормотипових дітей, сприяючи у них формуванню позитивного ставлення до участі своїх дітей у класі разом з однолітками, які мають певні психофізичні порушення. Інклюзивна освіта необхідна складова нашого життя, але ефективність цієї освітньої моделі залежить від багатьох умов, серед яких ключове значення має професійна та психологічна готовність вчителів.

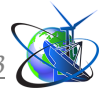
Важливим фактором у підготовці вчителів до роботи в умовах інклюзивної освіти є відповідність їх особистісних якостей вимогам, що пред'являються цією роботою з учнями.

Висновки.

Отже, професійна готовність педагога до інклюзії визначає рівень його знань та компетенцій, що дозволяють ефективно здійснювати педагогічну діяльність. Готовність педагогів до роботи у сфері освітньої інклюзії є метою та результатом підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, які відповідають сучасним запитам суспільства. Психологічна готовність як особлива форма спрямованості, що виражається у готовності суб'єкта до діяльності у певних умовах, є складним особистісним утворенням, яке потребує тривалого формування під час цілеспрямованого навчання. Психологічна готовність до інклюзивної діяльності визначається особливостями цієї діяльності і включає важливі якості, які спонукають, стимулюють, координують дану діяльність. Психологічна готовність регулює стійкість діяльності суб'єкта, виходячи з минулого досвіду, усвідомлення сенсу та важливості діяльності. Психологічна готовність до професійної діяльності формується у процесі професійного навчання.

Література.

1. Засенко В. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні. К.: ФОП Придатченко П. М. 2007. 22 с.
2. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади :

монографія. Київ : Педагогічна думка, 2007. 350 с.

3. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / Упорядник Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с.

References.

1. Zasenka, V. (2007). *Inklyuzyvna osvita: stan i perspektyvy rozvytku v Ukraini* [Inclusive education: state and prospects of development in Ukraine]. Kyiv : Prydatchenko P. M. [in Ukrainian].
2. Kolupaieva, A. A. (2007). *Pedahohichni osnovy intehruvannia shkoliariv z osoblyvostiamy psykhoфіzичного rozvytku v zahalnoosvitni navchalni zaklady* [Pedagogical foundations of integration of schoolchildren with special psychophysical development in general educational institutions]. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
3. Bondar, K. M. (2019). *Teoriia i praktyka inklyuzyvnoi osvity* [Theory and practice of inclusive education]. Kryvyi Rih : Proekt «Pidtrymka inklyuzyvnoi osvity» [in Ukrainian].

Abstract. *The article examines the theoretical aspects of the professional and psychological readiness of teachers for professional activity in the context of the introduction of an inclusive approach in the modern education system. The essence and structural components of teachers' readiness for professional activity in an inclusive classroom are analyzed. The problems of professional and psychological readiness of teachers to work with children with special educational needs are highlighted. The role of the teacher's professional activity in the conditions of such education is established, special attention is paid to the development of a system of comprehensive support for teachers.*

Key words: *inclusion, children with special educational needs, teacher, psychological readiness, professional readiness, training.*